

Biện pháp phát triển giao tiếp qua hoạt động chơi tương tác cho trẻ rối loạn ngôn ngữ 3-4 tuổi ở Trung tâm Hỗ trợ phát triển Giáo dục hoà nhập Kazuo Lạng Sơn

Cam Ngọc Thuý*

* Giáo viên Trung tâm Hỗ trợ phát triển Giáo dục hoà nhập Kazuo Lạng Sơn

Received: 08/3/2024; Accepted: 14/3/2024; Published:

Abstract: The language development of preschool children, which is most evident at 3-4 years old, plays an important role and is a great concern of children's parents, teachers and educators. When language development is at the right age, children will have effective tools to communicate, learn and develop. The article mentions a number of measures to help teachers and parents better understand how to provide appropriate and effective educational support for children's language and communication development.

Keywords: Measures, communication development

1. Đặt vấn đề

Ngôn ngữ là công cụ của con người dùng để trao đổi và diễn đạt ý muốn của mình trong quá trình giao tiếp. Trẻ em khỏe mạnh thông minh thường phát triển về ngôn ngữ rất nhanh, nhất là giai đoạn trẻ 3-4 tuổi thì ngôn ngữ phát triển mạnh thấy rõ. Ở độ tuổi này, chơi là hoạt động chủ đạo và chơi tương tác là hoạt động đóng vai trò quan trọng trong sự phát triển ngôn ngữ và XH trẻ em. Theo số liệu thống kê năm 2012, Việt Nam có khoảng 6,7 triệu người khuyết tật trên cả nước. Trong đó trẻ em khuyết tật ngôn ngữ đang chiếm 12,57%.

Trẻ rối loạn ngôn ngữ là trẻ chậm phát triển ngôn ngữ từ 3 tuổi trở lên có các kỹ năng ngôn ngữ không tương xứng với lứa tuổi. Sự rối loạn được bộc lộ rõ ở khó khăn trong ngôn ngữ biểu đạt. Cụ thể là khó khăn trong việc sử dụng ngữ âm, từ vựng, ngữ pháp, ngữ nghĩa trong quá trình giao tiếp. Trẻ rối loạn ngôn ngữ thường có các dấu hiệu: hạn chế về vốn từ, ngữ pháp nghèo nàn so với lứa tuổi, nói không rõ, khả năng biểu đạt kém, khó nhớ từ đã học, hạn chế về hiểu từ và câu...

Sự phát triển ngôn ngữ của trẻ em lứa tuổi mầm non, mà rõ nét nhất ở 3-4 tuổi, có vai trò quan trọng và là mối quan tâm lớn của cha mẹ trẻ, giáo viên và nhà giáo dục. Khi được phát triển ngôn ngữ đúng độ tuổi, trẻ em sẽ có được công cụ hiệu quả để giao tiếp, học tập và phát triển. Bài viết đề cập đến một số biện pháp nhằm giúp GV, cha mẹ hiểu rõ hơn về cách thức hỗ trợ giáo dục phù hợp, có hiệu quả cho sự phát triển ngôn ngữ và giao tiếp của trẻ.

2. Các biện pháp phát triển giao tiếp qua hoạt

động chơi tương tác cho trẻ rối loạn ngôn ngữ 3 - 4 tuổi ở trung tâm Hỗ trợ phát triển Giáo dục hoà nhập Kazuo Lạng Sơn

2.1. Xác định mức độ kỹ năng giao tiếp bằng lời của trẻ và lập kế hoạch can thiệp cá nhân

2.1.1. Xác định mức độ kỹ năng giao tiếp bằng lời nói của trẻ

Để đánh giá mức độ kỹ năng giao tiếp bằng lời nói của trẻ 3-4 tuổi RLNN sử dụng các công cụ để chẩn đoán, đánh giá trẻ RLNN, cụ thể:

Thực hiện đánh giá đúng về mức độ kỹ năng giao tiếp và ngôn ngữ hiện tại của trẻ thông qua các công cụ, như: (1) Bộ câu hỏi AQS-3 để đánh giá sự phát triển ngôn ngữ giao tiếp theo tuổi và giai đoạn, (2) Bảng đánh giá kỹ năng giao tiếp, nội dung đánh giá về: kỹ năng ngôn ngữ nghe hiểu; Kỹ năng sử dụng ngôn ngữ nói; Kỹ năng trình bày vấn đề; Kỹ năng thực hiện, tham gia, duy trì, kết thúc hội thoại.

Cách tiến hành: Để xác định mức độ phát triển ngôn ngữ giao tiếp của trẻ RLNN bằng cách sử dụng Bộ câu hỏi AQS-3 để đánh giá sự phát triển ngôn ngữ giao tiếp theo tuổi và giai đoạn và xác định mức độ kỹ năng giao tiếp hiện tại của trẻ RLNN 3 - 4 tuổi qua Bảng đánh giá kỹ năng giao tiếp. Những kết quả thu được sẽ làm cơ sở quan trọng cho việc xây dựng kế hoạch, nội dung, hình thức, phương pháp can thiệp phát triển kỹ năng giao tiếp bằng lời cho trẻ đảm bảo khoa học, hiệu quả.

Trong thực hiện bước này, giáo viên sẽ tiến hành việc quan sát kỹ trẻ trong các hoạt động chơi tương tác ở lớp một cách tự do hoặc các hoạt động chơi theo quy luật, có tổ chức. Trong quá trình trẻ tham gia các

hoạt động chơi sẽ thực hiện việc tương tác với tất cả thầy cô, bạn bè cũng như những người xung quanh; trẻ sẽ bộc lộ ra các khả năng chơi, các kỹ năng giao tiếp của bản thân mình một cách tự nhiên, khi đó giáo viên sẽ tiến hành quan sát kỹ và tổng hợp, ghi chép lại.

2.1.2. Lập kế hoạch giáo dục phát triển kỹ năng giao tiếp cá nhân

Đặc điểm trẻ 3 - 4 tuổi RLNN gặp rất nhiều khó khăn về kỹ năng giao tiếp bằng lời, do vậy trong xây dựng kế hoạch giáo dục phát triển kỹ năng giao tiếp bằng lời cho trẻ RLNN cần đảm bảo tính phù hợp, vừa sức; kế hoạch càng chi tiết, đơn giản, dễ hiểu càng tốt.

Theo đó, bản kế hoạch giáo dục phát triển kỹ năng giao tiếp cá nhân cho trẻ cần trình bày được cả những mục tiêu ngắn hạn và mục tiêu dài hạn, thời gian thực hiện, thời gian hoàn thành. Nội dung cơ bản cần có trong bản kế hoạch, bao gồm: thông tin về trẻ, mục tiêu, phương pháp, hoạt động, cách tiến hành, cơ sở vật chất, tiêu chí đánh giá, kết quả đạt được, chữ ký xác nhận của trung tâm, của GV và của phụ huynh trẻ. Về kết quả đạt được đưa ra trong bản kế hoạch cần chia theo ba mức: mức 1- trẻ chưa thực hiện được kỹ năng; Mức 2- trẻ thực hiện được kỹ năng khi có trợ giúp; Mức 3 - trẻ thực hiện được kỹ năng một cách độc lập.

Cách tiến hành: Cần tổ chức thực hiện một cách khoa học, chặt chẽ, thường xuyên bám sát thực tiễn để có sự điều chỉnh phù hợp. Tập trung xây dựng mục tiêu giáo dục kỹ năng giao tiếp của trẻ cần đạt được trong quá trình chơi tương tác. Lựa chọn phương pháp, cách thức tác động phù hợp để đạt chất lượng, hiệu quả cao trong giáo dục kỹ năng giao tiếp bằng lời cho trẻ qua các trò chơi. Trong quá trình tác động, có thể điều chỉnh về mục tiêu, phương pháp ban đầu đã đề ra sao cho phù hợp với đòi hỏi của thực tế và tiến trình phát triển của trẻ. Cùng với đó, xác định các thức đánh giá phù hợp để khuyến khích kịp thời và đánh giá đúng hiệu quả của quá trình giáo dục và có những nhận xét, điều chỉnh kịp thời.

Ngoài ra, trong toàn bộ quá trình tiến hành kế hoạch phải luôn có sự kết hợp chặt chẽ, nhịp nhàng với gia đình trẻ; đưa ra những biện pháp phù hợp để cùng phụ huynh hỗ trợ trẻ tại nhà một cách tốt nhất.

2.2. Nâng cao năng lực giáo viên trong việc phát triển kỹ năng giao tiếp bằng lời nói qua hoạt động chơi tương tác cho trẻ rối loạn ngôn ngữ 3 – 4 tuổi

GV là một trong hai yếu tố quan trọng hàng đầu

có vai trò quyết định tới chất lượng, hiệu quả giáo dục. Nói cách khác, để triển khai bất kỳ hoạt động giáo dục nào ở trường lớp không thể thiếu vai trò của GV. Chính vì vậy, công tác đào tạo, bồi dưỡng nâng cao chất lượng đội ngũ GV là yêu cầu quan trọng hàng đầu của các nền giáo dục.

Đối với hoạt động giáo dục phát triển kỹ năng giao tiếp bằng lời nói qua hoạt động chơi tương tác cho trẻ RLNN 3 - 4 tuổi, vai trò của người GV càng được đề cao bởi có yếu tố đặc thù cả về kiến thức, kinh nghiệm của GV và bản thân trẻ. Điều này đặt ra yêu cầu nâng cao năng lực cho đội ngũ GV phát triển kỹ năng giao tiếp bằng lời nói qua hoạt động chơi tương tác cho trẻ RLNN 3 - 4 tuổi là một việc làm cần thiết. Giáo viên dạy trẻ RLNN cần được giáo dục, bồi dưỡng để có nhận thức đầy đủ, sâu sắc về trẻ RLNN, từ đặc điểm nhận biết, những khó khăn trẻ gặp phải, có kỹ năng nắm bắt, hiểu trẻ, biết rõ những thuận lợi để phát huy, những khó khăn để khắc phục. GV dạy trẻ RLNN cũng cần biết rõ về cách thức hỗ trợ, các kỹ năng tư vấn, hỗ trợ xây dựng kế hoạch giáo dục cá nhân, kỹ năng thiết kế, tổ chức các trò chơi tương tác phát triển kỹ năng giao tiếp bằng lời cho trẻ RLNN 3 – 4 tuổi phù hợp với môi trường giáo dục hiện tại.

Cách tiến hành: Lãnh đạo trung tâm chỉ đạo các lực lượng có liên quan tăng cường công phối hợp trong quá trình xây dựng kế hoạch và tổ chức các buổi tập huấn, bồi dưỡng kiến thức, kỹ năng về giáo dục trẻ khuyết tật, giáo dục hòa nhập, trẻ có RLNN; phổ biến kiến thức, cung cấp nguồn tài liệu phong phú, chính thống có liên quan tới giáo dục trẻ RLNN, giáo dục kỹ năng giao tiếp cho trẻ RLNN trong trung tâm để giáo viên nắm chắc. Trung tâm cần chủ động phối hợp với các tổ chức, các cơ sở đào tạo uy tín về giáo dục đặc biệt, mời các chuyên gia có kinh nghiệm về giáo dục kỹ năng giao tiếp cho trẻ, tham gia vào mạng lưới các chuyên gia để tranh thủ sự hỗ trợ về mọi mặt trong quá trình giáo dục phát triển kỹ năng giao tiếp bằng lời nói qua hoạt động chơi tương tác cho trẻ RLNN 3-4 tuổi. Bên cạnh đó còn thường xuyên phát động các phong trào thi đua trong đội ngũ GV về nội dung tìm hiểu, xây dựng, thiết kế các trò chơi tương tác hướng vào phát triển kỹ năng giao tiếp bằng lời nói cho trẻ RLNN.

2.3. Chuẩn bị đồ dùng, đồ chơi trực quan hấp dẫn

Giáo viên phụ trách công tác chuẩn bị đồ dùng, đồ chơi trực quan cho trẻ RLNN cần cần nhắc kỹ lưỡng về điều kiện, nhu cầu, năng lực hiện có để có

sự lựa chọn cũng như quyết định phù hợp. Khi lựa chọn đồ dùng, đồ chơi trực quan cho trẻ RLNN cần đảm bảo tính đa dạng, phong phú và phù hợp với đặc điểm tâm lý, tính cách của trẻ. Các đồ dùng, đồ chơi trực quan phải có tác dụng khuyến khích trẻ trên các lĩnh vực như: tạo hình, toán, âm nhạc, thơ, truyện, thể lực, trí tưởng tượng, các mức độ và nội dung giao tiếp khác nhau.

d, Cách tiến hành: Giáo viên cần xác định rõ ràng, cụ thể về cơ cấu, số lượng các đồ dùng, đồ chơi trực quan hấp dẫn cần chuẩn bị cho trẻ RLNN. GV nghiên cứu và lên danh sách, kế hoạch cụ thể cho việc chuẩn bị đồ dùng, đồ chơi trực quan hấp dẫn. Xác định rõ những đồ chơi chủ yếu dành cho trẻ RLNN, những đồ chơi đã có, những đồ chơi còn thiếu cần bổ sung thêm. Nguồn kinh phí đảm bảo cho chuẩn bị đồ dùng, đồ chơi trực quan hấp dẫn phục vụ trẻ RLNN được trích từ nguồn kinh phí của trung tâm, một phần từ sự đóng góp của cán bộ, GV, sự hỗ trợ từ phía phụ huynh trẻ và nguồn từ việc xã hội hóa. Trong hoạt động chơi của trẻ, GV cần lưu ý phần lớn ở trẻ em nói chung và trẻ RLNN nói riêng học được ở trong đó ngôn ngữ, giao tiếp và quá trình hoạt động, quan hệ xã hội chứ không phải ở kết quả của hoạt động chơi”.

2.4. Lựa chọn trò chơi, nội dung chơi tương tác phù hợp với trẻ

Để giúp trẻ RLNN phát triển kỹ năng giao tiếp bằng lời nói nên lựa chọn các trò chơi học tập, trò chơi xây dựng, trò chơi dân gian và chơi đóng vai tưởng tượng như chăm sóc búp bê, nấu ăn, trò chơi kể chuyện,... sẽ tạo ra hứng thú, cuốn hút trẻ tham gia một cách tích cực. Ví dụ các trò chơi rèn luyện hệ thống giác quan cho trẻ (nhận biết bảng màu); Nhận biết và phân biệt loài vật; Những trò chơi dân gian và trò chơi tập thể, như: bịt mắt bắt dê, nu na nu nống,...; Những món đồ chơi như, thẻ Flash - thẻ có in hình cây cối, đồ vật, chữ số, chữ cái, búp bê,..

Cách tiến hành: GV hoặc CM tiến hành trao đổi, bàn bạc kỹ lưỡng, thống nhất về cách lựa chọn trò chơi, nội dung chơi phù hợp nhằm phát triển kỹ năng giao tiếp cho RLNN. GV và CM cần căn cứ vào đặc điểm chung của trẻ RLNN và khả năng, nhu cầu thực tế của từng trẻ để lựa chọn các trò chơi, nội dung chơi phù hợp, có tác dụng kích thích nhu cầu giao tiếp, tương tác xã hội của trẻ. Để giúp trẻ phát triển tốt kỹ năng giao tiếp, GV và CM nên lựa chọn các đồ chơi giúp phát triển tương tác xã hội. Việc lựa chọn các trò chơi, nội dung chơi cần phải có tác dụng

khuyến khích hứng thú chơi của trẻ, giúp trẻ cảm thấy được hỗ trợ và tự tin hòa nhập cuộc sống.

3. Kết luận

Những biện pháp đều có mối quan hệ thống nhất và tương tác qua lại với nhau. Khi tiến hành áp dụng các biện pháp này vào trong môi trường thực tế rất khó để phân chia rạch ròi từng biện pháp riêng biệt, chúng đan xen và hỗ trợ lẫn nhau không tách rời. Trong hệ thống các biện pháp được nêu ra, mỗi biện pháp đều có vị trí, vai trò cũng như tác dụng riêng, song các biện pháp đều cùng hướng tới mục tiêu chung, đó là nhằm phát triển kỹ năng giao tiếp thông qua hoạt động chơi tương tác cho trẻ RLNN 3-4 tuổi ở trung tâm Hỗ trợ phát triển Giáo dục hoà nhập Kazuo Lạng Sơn.

Tài liệu tham khảo

1. Bộ GD-ĐT (2021). *Thông tư số 01/VBHN-BGDĐT ngày 13/4/2021 ban hành Chương trình giáo dục mầm non*.
2. Bộ Giáo dục và đào tạo (2021), *Chương trình giáo dục mầm non*, Nhà xuất bản Giáo dục, Hà Nội.
3. Bùi Thị Oanh (2018), *Phát triển ngôn ngữ biểu đạt cho trẻ 3-4 tuổi chậm phát triển ngôn ngữ*, Luận án Thạc sỹ Khoa học giáo dục, Đại học sư phạm Hà Nội.
4. Đinh Thị Hoa (2020), *Nghiên cứu áp dụng thang Zimmerman trong sàng lọc rối loạn ngôn ngữ ở trẻ em nói tiếng Việt từ 1 đến 6 tuổi*, Luận án Tiến sỹ Y học, chuyên ngành Phục hồi chức năng, Đại học Y Hà Nội.
5. Nguyễn Thị Quỳnh Anh (2020), *Giáo dục kỹ năng giao tiếp bằng lời nói cho trẻ mẫu giáo 5-6 tuổi chậm phát triển ngôn ngữ*, Luận án tiến sỹ Khoa học giáo dục, Viện Khoa học giáo dục Việt Nam, Bộ giáo dục và Đào tạo.
6. Phạm Thị Bền (2020), *Phát triển ngôn ngữ và giao tiếp cho trẻ khuyết tật – Tập tài liệu bài giảng môn học*, Khoa Giáo dục đặc biệt, Trường Đại học Sư phạm Hà Nội.
7. American Psychiatric Association (APA) (2013). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders (5th ed.)*.
8. Washington, DC: American Psychiatric Association.
9. Đỗ Hữu Châu (1993). *Đại cương ngôn ngữ học, tập 2*. NXB Giáo dục.
10. Gray, C. (1994). *Comic Strip Conversation - Illustrated interactions that teach conversation skills to students with*